

N:o 60.

Ank. till Riksd. kansli den 2 maj 1891, kl. 12 midd.

Utlåtande, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående upplåtande af odlingslägenheter å kronoparker i Norrbottens län samt väckt motion om anslag till befrämjande af odlingsföretag i de norrländska lappmarkerna.

(I. A.)

Under återopande af bifogadt statsrådsprotokoll öfver finansärenden för den 13 mars innevarande år har Kongl. Maj:t i en samma dag aflåten proposition (n:o 50) föreslagit Riksdagen att medgifva, att å kronoparker i Norrbottens län befintliga, till skogstorp tjenliga lägenheter måtte, der det för kronoparkens vård och bevakning funnes vara gagneligt, af domänstyrelsen på viss bestämd tid, ej öfverstigande tjugu år, upplåtas till odling och byggnad åt personer, som egde god fräjd och vore fullt arbetsföra samt i öfrigt funnes vara lämpliga, under följande villkor, nemligen:

att lägenheter, som sålunda afsattes till skogstorp, skulle noggrant beskrivas och å marken begränsas;

att torparen skulle utan afgift från kronoparken erhålla dels efter utsyning behöfligt virke till torpets åbyggnader och hägnader samt öfrigt husbehof, dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock endast af vindfäld och torr skog;

att under första upplåtelse tiden torparen skulle få utan afgäld till kronan bruka torpet och åtnjuta frihet från utlagor och onera mot skyldighet dels att i enlighet med de föreskrifter, som af domänstyrelsen vid upplåtelsen meddelades, uppodla och bebygga lägenheten, dels att inom det område af

kronoparken, som blefve honom anvisadt, utöfva tillsyn och bevakning, dels ock att på tillsägelse af vederbörande skogstjensteman och mot skälig ersättning utgöra å kronoparken erforderliga arbeten;

att, sedan af domänstyrelsen föreskrifna byggnader blifvit å torpet uppförda och godkända, torparen skulle få af statsmedel uppbära ett kontant belopp af femhundra kronor mot skyldighet för honom att, i händelse han af en eller annan anledning blefve från lägenheten skild, afstå densamma utan anspråk på ersättning för å lägenheten nedlagdt byggnads- och odlingsarbete;

att efter frihetsårens slut torpet genom domänstyrelsens försorg skulle, i förhållande till detsammans storlek och beskaffenhet, åsättas viss årlig afgäld att utgöras medelst dagsverken å kronoparken;

att torpare, som af domänstyrelsen funnes hafva torpet väl uppodlat och bebyggt, skulle efter frihetsårens slut mot fastställd afgäld erhålla förnyad upplåtelse å torpet, samt att, derest torpare, som funnes hafva väl skött och bebyggt lägenheten, före första upplåtelseårets utgång doge eller blefve oförmögen att fullgöra sina förpligtelser, hans barn eller arfvingar, derest de funnes till torpare lämpliga, skulle ega att med domänstyrelsens begifvande öfvertaga torpet eller, om de ej ville eller kunde mottaga detsamma, öfverlåta torpet åt annan af domänstyrelsen godkänd person mot den godtgörelse för å torpet nedlagdt arbete, som kunde betingas;

att torpare, som blifvit dömd för svårare brott, skulle kunna af domänstyrelsen uppsägas till afflyttning från torpet nästföljande midfasta;

att, derest domänstyrelsen skulle finna, att torpare gjort sig skyldig till skogsåverkan eller ovarsamt handhafvande af eld eller att han företagit sig annat, som väsentligen strede mot lag eller allmän ordning, ändock han därför icke lagförts, eller att han underlåtit att fullgöra åtagna skyldigheter eller ställa sig till efter rättelse gifna föreskrifter, på domänstyrelsen skulle ankomma att uppsäga honom till afflyttning från torpet med rätt för torparen att åtnjuta laga fardag;

samt att i öfrigt erforderliga föreskrifter med afseende å torpen och torparne skulle af domänstyrelsen meddelas.

Statsutskottet, till hvares förberedande handläggning denna proposition blifvit öfverlemnad, har i sammanhang dermed till behandling förehåft en af herr *C. O. Widmark* i Första Kammaren väckt, jemväl till utskottet remitterad motion (n:o 29), deri föreslagits, att ett reservationsanslag måtte af Riksdagen beviljas dels för verkställande af utredning rörande sättet och kostnaden för nödiga afdikningar m. m. af de för kolonisationen lämpligaste trakterna inom de norrländska lappmarkerna, dels för befordrande af upp-

odling och bebyggande af lägenheter inom ifrågavarande områden, samt att detta anslag vid början af det fosterländska företaget måtte sättas till 50,000 kronor.

Till förenämnda statsrådsprotokoll har statsrådet och chefen för finansdepartementet till en början erinrat, att vid 1888 års riksdag väckts förslag, huru vida det icke skulle vara fördelaktigt att på statens skogsdomäner i Norrland få bosättningar till stånd genom upplåtelse på vissa vilkor af mark för odling och lämpliga platser till bebyggande, samt att Riksdagen för sådana upplåtelser måtte bestämma hufvudsakligen följande grunder:

att å kronopark belägna odlingslägenheter skulle till den begränsning, som skogens vård och skötsel kräfde, under namn af skogstorp af domänstyrelsen upplåtas till sökande, hvilka hade god fräjd och vore fullt arbetsföra;

att de lägenheter, som sålunda afsattes till skogstorp, skulle noggrant beskrivas och till området å marken begränsas;

att virke till erforderliga byggnader å skogstorpet finge från kronoparken efter utsyning tagas, och att nödig vedbrand finge från kronoparken efter anvisning hemtas af vindfäld och torr skog;

att i afseende på frihetsår, odlings- och byggnadsskyldighet m. m. de bestämmelser för krononybyggen, som för närvarande gälde, skulle i tillämpliga delar för skogstorp äfven vara gällande;

att skogstorparen skulle anvisas visst område af kronoparken, inom hvilket han skulle tillse, att skogsåverkan eller annan skadegörelse icke egde rum;

att skogstorparen skulle mot betalning på kallelse deltaga i arbeten inom kronoparken, genast inställa sig vid brandstället, när skogseld yppades derinom, samt i öfrigt ställa sig de föreskrifter till efterrättelse, som af revirförvaltaren meddelades;

att skogstorparen efter frihetsårens slut skulle erlægga de onera till stat och kommun, som komme att skogstorpet påhvila; samt

att domänstyrelsen i öfrigt skulle ega att meddela de bestämmelser rörande torpet och torparen, som kunde finnas erforderliga.

I anledning häraf hade Riksdagen i skrifvelse af den 7 maj 1888 anfört, att syftet med förevarande förslag syntes hafva varit att i allmänhet bereda befolkningen i Norrland ökad tillfälle att skapa egna hem och finna arbete och utkomst samt att, hvad särskildt beträffade den del af Norrlands befolkning, som egentligen hemtade sitt uppehälle från skogsarbete och timmerflotning, göra det möjligt för denna i trävarurörelsens tjänst stående befolkning att varda bofast och vinna en säkrare inkomst än den, som dess öfriga, af konjunkturernas vexlingar beroende arbete kunde gifva, samt att

det derjemte ansetts vara för kronoparkernas vård fördelaktigt, om inom dem finnes en bofast stam af skogsarbetare, hvilka, jemte det de vore berättigade att upptaga till odling lämplig mark, skulle hafva åliggande i afseende på skogsvården inom bestämdt område och skulle vara redo att, när de påkallades, mot ersättning verkställa erforderliga arbeten inom kronoparken; och hade Riksdagen, enär omförmälda syftsmål synts Riksdagen förtjenta af den största uppmärksamhet, ifrågasatt, huru vida icke, förutom i Norrland, äfven inom andra delar af vårt land, särskildt inom Kopparbergs län, kronoparker finnes, å hvilka sadana upplåtelser som de föreslagna lämpligen kunde ega rum, samt i anledning häraf och då ämnets vigt fordrade en utredning, som då icke förelegat och endast genom Kongl. Maj:ts föranstaltande kunde åstadkommas, anhållit, att Kongl. Maj:t täcktes låta föranstalta om utredning i ämnet och derefter till Riksdagen inkomma med den framställning, som kunde befinnas vara af förhållandena påkallad.

Domänstyrelsen, till hvars utlåtande detta ärende blifvit remitteradt, hade därför infordrat yttranden från samtliga länsstyrelser och skogstjenstemän inom riket; och finnes angående dessa yttranden i statsrådsprotokollet införd närmare redogörelse, till hvilken utskottet tillåter sig hänvisa.

För egen del hade domänstyrelsen bland annat anfört, att huru än äsigterna om lämpligaste sättet att använda kronans allmänningar och skogsmarker under tidernas lopp vexlat, hade dock meningarna numera här, liksom i andra kulturländer, enats om vigten och betydelsen af att kronans skogar ej allenast bibehölles och såsom kronoparker vårdades, utan äfven genom markinköp efter hand förstorades.

Från denna uppfattning af kronoparkernas betydelse skulle, enligt domänstyrelsens förmenande, Riksdagens förevarande framställning innebära en väsentlig afvikelse, derest med de i fjerde punkten af Riksdagens skrifvelse omförmälda grunder för markupplåtelse skulle åsyftas upplåtelseernas likställande med krononybyggen jemväl i afseende å besittningsrätt, skattläggning och skogsanslag, eller med andra ord åvägabringandet af upplåtelser under stadgad åborätt å kronoparkerna, hvilket, utom minskning af dessas areal, måste föranleda stora olägenheter för skogsvården och således stå i uppenbar strid med kronoparkernas ändamål. Särskildt ville domänstyrelsen fästa uppmärksamhet derpå, att, jemte det att genom skogsanslagen kronoparkerna skulle komma att sönderstyckas och erhålla för skötseln olämpliga egofigurer, säkerhet icke vunnes för att lägenhetsinnehafvarne, derest besittningsrätten blefve ständig, skulle finnas skickliga till den personliga verksamhet Riksdagen afsett. I fråga om skogsåverkan, vållande eller anstiftande af skogseld, intrång och dylikt kunde betänkliga förhållanden uppkomma. Vid vanliga upplåtelser på viss tid vore domänstyrelsen oförhindrad att, der

missbruk förekommit, underlåta att förnya nyttjanderättsaftal, men en nybyggare eller skogstorpäre med stadgad åborätt skulle icke, utan att full bevisning om stöld eller annat nesligt brott förebragtes, kunna skiljas från torpet, som äfven under sådant förhållande komme att fortfarande innehafvas af familjen, derest hustru, myndig son eller någ ville detsamma öfvertaga.

En sådan tolkning af fjerde punkten af de ifrågasatta grunderna, som ofvan blifvit antydd, stode emellertid ej i öfverensstämmelse med innehållet af första punkten af samma grunder, enligt hvilken upplåtelse uttryckligen begränsades till sådana, som »skogens vård och skötsel kräfver». Domänstyrelsen ansåge sig därför hafva anledning antaga, att Riksdagen, ehuru dess framställning i det anmärkta hänseendet saknade tydlighet, icke äsyftat upplåtelser af odlingslägenheter under stadgad åborätt, utan endast upplåtelser af nyttjanderätt till sådana på viss tid.

Det läge i sakens natur, att så väl inom kronoparkerna som å enskildes utmarker funnes smärre odlings- och ängslägenheter, hvilka i följd af sitt spridda läge och naturliga sammanhang med skogsmarken icke kunde blifva föremål för sjelfständigt hemmansbruk, men i många fall egnade sig för anläggning af arbetaretorp. Den för odling tjenliga marken inom kronoparkerna vore emellertid, ehuru för skogsproduktion icke tagen i anspråk, i allmänhet icke obegagnad eller utan gagn. Enligt 8 kap. af kongl. förordningen den 29 juni 1866, angående hushållningen med de allmänna skogarne i riket, upplåtes till grässlåtter tjenliga lägenheter på bestämd tid, vanligen ett å tio år, och jemlikt kongl. brefven den 18 februari 1870 och den 29 oktober 1881 upplåtes jemväl på bestämd tid, högst tjugu år, vissa mossmarker till odling i ändamål af markens beredning för skogskultur.

Å de inom landets mellersta och sydliga delar samt inom nedre Norrland befintliga kronoparkerna, i synnerhet å dem, som tillkommit genom köp, skogsmarks undantagande vid kronoegendomars utarrendering eller genom sådana egendomars öfverlemnande i deras helhet till skogsväsendet, vore den för odling lämpliga marken i allmänhet redan sedan gammalt upptagen till jordbruk och upplåtes äfven fortfarande dertill åt arrendatorer och torpare eller användes till boställsjord åt bevakare och skogsarbetare, der ej, såsom mångenstädes vore fallet, markområdena till följd af mager jordmån måste utläggas till skog.

Inkomsten af grässlått, inberäknadt mulbetsafgifter, samt af arrenden hade år 1889 utgjort 43,783 kronor.

Inom de vidsträckta skogsområden i de två nordligaste länen, i synnerhet Norrbottens län, hvilka tillfallit kronan såsom kronoparker, hade före afvittringen s. k. inhysingar nedsatt sig här och hvar, upparbetat åt sig mindre åkertäppor, röjt några myrvar eller bäckstränder till äng och uppfört

åbyggnader, vanligen i ofullständigt skick. I många fall hade äfven, då nybyggen i följd af vanhäfd återfallit till kronan och öfverlemnats åt skogsväsendet att såsom kronoparker förvaltas, förre åboarne suttit qvar å lägenheterna. Dessa inhysingar och förre åboar, som, sedan marken blifvit till kronopark afsatt, saknat laglig rätt att der qvarsitta, men genom afhysning skulle hafva kommit i nödstäld belägenhet och fallit fattigvården till last, hade i de flesta fall erhållit tillstånd att tills vidare eller på listid qvarbo å lägenheterna såsom skogstorp; och hade skriftligt aftal med dem uppgjorts, aiseende att bestämma dels å ena sidan rätten att nyttja lägenheten, dels ock å andra sidan torparens skyldigheter, bestående i lägenhetens vidmagthållande, samt för öfrigt vissa åligganden, såsom att göra anmälan om skogsåverkan eller skogseld, för hvars släckning han i första hand skulle vidtaga åtgärd, och att mot skälig dagspenning biträda vid skogsbevakning eller vid skogsarbeten å kronoparkerna, der så påfordrades, äfvensom att vid underlåtenhet af föreskrifna skyldigheter eller när han beträddes med åverkan m. m. genast afflytta, dock att, i händelse af bristande förmåga hos torparen att kontraktet fullgöra, fardag åtnjöttes vid afflyttningen, samt att i sistnämnda händelse, äfvensom vid dödsfall, i möjligaste mätto skulle tillses, att barn eller arvingar efter torparen, derest han sig väl förhållit, vid torpet bibehölles, derest de funnes till torpare lämpliga.

Utom vid upplåtelse af höslätter, torp eller genom odling komme den till skogsbörd nu ej tjenliga marken till nytta derigenom, att medelst utdikning vissa mossar och myrtrakter å kronoparkerna efter hand gjordes tjenliga för skogsväxt.

Då härtill komme, att de å kronoparkerna i öfra Dalsöcknarne samt i Vesterbottens och Norrbottens läns lappmarker befintliga slättermyrar eller ängslägenheter, som före afvittringen tillhört hemman och nybyggen, finge enligt särskilda kongl. bref tills vidare bibehållas under dessa såsom ströängar, syntes af det anförda framgå, hvad skogstjenstemännen och Kongl. Maj:ts befallningshafvande i de flesta län ock betonat, att tillgången å odisponerade odlingslägenheter på kronoparkerna i allmänhet vore ringa.

Ett undantag härifrån utgjorde dock Norrbottens län, hvarest kronoparkerna intoge en vida större areal än i öfriga län. Af en vid domänstyrelsens utlåtande fogad, länsvis upprättad tabell, utvisande dels hela landets, dels enskilde tillhöriga utmarkers, dels de allmänna skogarnes ytvidd, inhemtades, att något öfver hälften af hela landets kronoparksareal låge i Norrbottens län, upptagande en något större ytvidd än de enskildes skogar, medan kronoparkerna i de flesta öfriga län utgjorde endast en ringa del af länens ytvidd. Utom denna stora areal, 2,164,925 hektar, måste den omständigheten, att kronoparkerna i Gellivare, Jockmocks och Arvidsjaur

socknar, med en areal af tillhoppa omkring en million hektar, blifvit jemlikt kongl. brefven den 24 oktober 1871 och den 30 oktober 1874 före afvittringen afsatta, hvarigenom odlings- eller ängslägenheter icke blifvit inom dessa vidsträckta områden lika noggrant uppsökta som annorstädes, i väsentlig mån bidraga dertill, att inom Norrbottens läns kronoparker tillgången å dylika lägenheter vore större än inom andra läns kronoparker, hvilket ock af Kongl. Maj:ts befallningshafvande i länet samt af de flesta skogstjenstemännen derstädes blifvit vitsordadt.

Behovvet af arbetskrafter för kronoparkernas skötsel och vård hade, hvad södra och mellersta landet beträffade, uppgifvits vara tillräckligt tillgodosedt dels genom de å kronoparkerna anställde skogstorparne eller mindre lägenheters innehafvare, dels ock genom närliggande orters talrika befolkning, och äfven i de flesta norrländska länen hade svårigheter icke ansetts möta att erhålla tillräckligt arbetsfolk för nämnda ändamål. Uppenbart vore dock, att för skötseln och vården af de stora kronoparkerna i Norrbottens äfvensom till viss del i Vesterbottens län erfordrades arbetskrafter, hvilka i dessa läns folkfattiga orter nu icke funnes att tillgå, och att det därför, på sätt Kongl. Maj:ts befallningshafvande och de flesta skogstjenstemännen i Norrbottens län framhållit, skulle vara af gagn att genom markupplåtelse inom dessa kronoparker erhålla pålitliga, bofasta personer, för att biträda dels vid tillsynen öfver kronoparkerna, i synnerhet vid skogseldar, dels ock vid förefallande arbeten, såsom virkesutsyningar, rensningshuggningar å hyggestrakter och dessas beredning i öfrigt för skogsförnyring, utdikning af mossar, flottledsbyggnader och strömrensningar m. m.

Erfarenheten af redan medgifna torpupplåtelse hade dock, enligt hvad skogstjenstemännen upplyst, icke varit tillfredsställande. Många af skogstorparne hade uppgifvits vara i mer och mindre nödställda omständigheter och därför föga pålitliga och lämpliga för den verksamhet, som här ifrågakomme. Endast ett fåtal af lägenheterna hade visat sig mäktiga utveckling och förkofran. Orsakerna härtill vore väl i flera fall att söka hos torparen själf, som under de förhållanden, hvarunder han hade att söka sin utkomst, måste, för att lyckas, framför allt vara idog, uthållig och redbar, hvilka egenskaper enligt skogstjenstemännens meddelanden syntes vara sällsynta hos den s. k. lösa befolkningen, men i många fall vore det anmärkta förhållandet ock beroende på lägenheternas svaga beskaffenhet och olämpliga belägenhet äfvensom på bristen på arbetsförtjenst i torpets närhet. Försök hade därför blifvit gjorda med nytt folk och å nya lägenheter, hvilka i antydda hänseenden ansetts erbjuda bättre utsigter. Dessa försöksupplåtelse hade medgifvits på femton års tid med rätt för torparen att utan någon afgift dels uppodla ett visst anvisadt område, vanligen af tre hektars ytvidd,

dels begagna vissa ängslägenheter, dels uppföra nödiga byggnader med virke från kronoparken, mot skyldighet att, på sätt vid förut omnämnda torp-upplåtelser stadgats, mot ersättning lemna biträde vid kronoparkernas vård och bevakning, samt att vid upplåtelsetidens slut utan lösen eller ersättning till kronan öfverlemna lägenheten och derå uppförda hus, dervid torparen, om han lägenheten väl skött och bebyggt, tillförsäkrats att vid förnyad upplåtelse erhålla hembud å torpet mot viss afgäld.

Efter att sålunda hafva redogjort för i hvad mån tjenliga lägenheter för de af Riksdagen ifrågasatta upplåtelseerna vore att tillgå samt i hvad mån dessa upplåtelser kunde för kronoparkernas skötsel och vård vara gagneliga, har domänstyrelsen, beträffande det med upplåtelseerna jemväl afsedda syftemålet att bereda landets lösa befolkning ökad tillfälle att skapa egna hem, vidare anfört:

Jemfördes arealsiffrorna för de särskilda jordkategorierna i ofvan omnämnda tabell, som äfven upptoge ytvidden af den odlade jorden, visade det sig oförtydligt, att åtminstone i Norrland och Kopparbergs län odlingen ingalunda vore så långt framskriden, att tillfällen till nyodling måste af brist på lägenheter å enskildes utmarker sökas inom kronoparkerna. Svårigheter för jordförvärf för bildandet af egna hem syntes ock, enligt hvad flera länsstyrelser och skogstjenstemän upplyst, i allmänhet taget icke vara för handen, och der sådana svårigheter funnes, såsom fallet uppgifvits vara i Norrbottens län, vore orsaken härtill i de flesta fall icke att söka i bristande tillgång på odlingslägenheter å enskildes områden, utan snarare i jordegarnes obenägenhet för markupplåtelser, beroende tvifvels utan på erfarenheten derom, att dylika upplåtelser i många fall visat sig menliga utan motsvarande nytta eller ersättning för jordegaren.

En sådan återhållsamhet vore jemväl från statens sida såsom skogsägare naturlig och berättigad; och vore hänsyn till syftemålet att bereda landets lösa befolkning egna hem inom kronoparkerna enligt domänstyrelsens åsigt befogad endast i den mån kronoparkernas skötsel och vård derjemte främjades, hvilket, enligt hvad ofvan blifvit visadt, vore fallet å vissa kronoparker inom Norrbottens län, men endast undantagsvis å kronoparkerna i öfriga län.

Hvad beträffade de af Riksdagen ifrågasatta grunder för torp-upplåtelseerna, vore att erinra, att tillförsäkran det åt torpare af kreatursbete och husbehofsafverkning i viss mån ledde till servituter för kronoparkerna och följaktligen kunde anses stridande mot grundsatsen om den oblandade eganderätt, som allt mer erkändes såsom ett vilkor för ett rationellt skogsbruk. Men ehuru jemväl ur denna synpunkt stor varsamhet vid markupplåtelser påkallades, syntes dock faran af betungande servituter för framtiden

vara aflägsnad derigenom, att upplåtelse endast medgäfves på bestämd tid och alltså efter aftalets slut, derest olägenheter visat sig uppstå, kunde upphöra, hvarjemte lägenheternas behof af husbehovsvirke och bete icke syntes kunna blifva känbart för de vidsträckta kronoparkerna i Norrbotten, om upplåtelseerna begränsades efter skogsförvaltningens behof.

Vidare förekomme i afseende särskildt å betesrätten, att det låge en fara för kronoparkerna deruti, att torparen på sätt och vis hade fördel af uppkommande skogseldar, genom hvilka kreatursbetet vanligen förbättrades under de närmaste åren. Detta vore utan tvifvel en omständighet af betänklig art och som, för att torpen ej skulle blifva menliga för kronoparkerna, med nödvändighet betingande ett omsorgsfullt val af personer samt stränga påföljder för vårdslöshet med eld ute på marken och vållande eller anstiftande af skogseld.

Med afseende å torparens odlings- och byggnadsskyldighet samt i fråga om frihetsår hade föreslagits, att de för krononybyggen gällande bestämmelser borde tillämpas. Hvad frihetsår beträffade, tillförsäkrades genom äldre författningar alla dem, som i lappmarken upptoge nybyggen, frihet under femton år från skatter och utlagor af hvad namn och beskaffenhet de vara måtte, hvilken förman genom 1749 års kongl. reglemente »för dem, som bygga och bo i lappmarken», så till vida bekräftades, att högst femton frihetsår medgäfves, så framt icke mer än vanligt arbete för nybyggets uppodling ansåges föranleda till höjande af frihetsårens antal. Ehuru i 1850 års afvittringsstadga för Luleå lappmark frihetsårens antal höjdes till minst femton och högst tjugufem, torde dock, när denna författning blifvit upphäfd genom nu gällande 1873 års afvittringsstadga, hvilken icke på annat sätt innefattade föreskrift om visst antal frihetsår, än att i § 2 stadgades, att i fråga om befrielse från skatt och ränta under vissa år m. m. skulle gälla hvad särskildt vore eller blefve stadgadt, 1749 års reglemente i afseende å frihetsårens antal för lappmarken ännu lända till efterrättelse. För Jemtlands län utgjorde frihetsåren femton å tjugi enligt 1820 års afvittringsstadga, och för öfriga norrländska län med undantag af lappmarken tjugufem å femtio enligt 1824 års afvittringsstadga, allt efter det större eller mindre arbete, som för uppodlingen erfordrades, och med vilkor att halfva räntan skulle erläggas, sedan tre fjerdedelar af frihetstiden gått till ända.

Dessa för de med nybyggesanläggningar förenade mera betydande odlings- och byggnadsarbeten gifna bestämmelser syntes, enligt domänstyrelsens mening, icke egna sig för tillämpning å ifrågavarande skogstorp — hvilka utan skattläggning och mantalssättning kunde efter skogstjenstemans besigtning såsom hittills af domänstyrelsen upplåtas — i vidare mån än att torpet finge åtnjuta frihet från utlagor och onera under den första upplåtelseiden,

hvilken enligt styrelsens förmenande ej borde öfverstiga tjugu år. Men innan förnyad upplåtelse derefter skedde, syntes genom domänstyrelsens försorg böra bestämmas en viss årlig afgäld i förhållande till torpets storlek och beskaffenhet.

Odlings- och byggnadsskyldigheter vid nybyggena utgjordes, jemlikt därför i tillståndsresolution eller afvittringsutslag gifna särskilda föreskrifter, årligen till viss myckenhet, så att hemmanet vid frihetsårens slut gånge en afkastning, motsvarande den, för hvilken det blifvit skattlagdt. Med tillämpning af denna grundsats syntes vid ifrågavarande torpupplåtelser böra föreskrifvas, att torparen skulle årligen fullgöra visst arbete för lägenhetens uppodling, så: att densamma vid första upplåtelsetidens slut innehölle en viss uppgifven areal uppodlad och gödslad åker samt uppräjd äng af viss afkastning, vid äfventyr att, derest föreskrifvet odlingsarbete icke vore fullgjordt vid hvarje femårsperiods slut, torpet ansåges förverkadt och kunde till annan öfverlåtas utan lösen eller ersättning åt förre innehafvaren för till äfventyrs utfördt arbete. Vid samma påföljd borde jemväl åligga torparen att senast vid första femårsperiodens slut hafva uppfört stuga och ladugård enligt ortens byggnadssätt samt husen derefter i godt stånd underhålla.

Ehuru af förut anförda skäl markupplåtelser under ständig besittningsrätt under inga förhållanden vore tillrädliga, torde dock för att erhålla dugligt och pålitligt folk till torpare vara nödigt att, såvidt utan men för kronoparkerna kunde ske, bereda i viss mån tryggad besittning af lägenheter, som torparne sjelfva upparbetade och bebyggde. I sådant afseende syntes, på sätt några af skogstjenstemännen förordat, det böra tillförsäkras torpare, som befunnas hafva lägenheten väl uppodlat och bebyggt, delst att efter upplåtelsetidens slut mot faststæld afgäld erhålla förnyad upplåtelse af torpet, dels att, i händelse innan första upplåtelsetidens slut torparen blefve oförmögen att sina förpligtelser fullgöra och af sådan anledning uppsades till afflyttning eller ock doge, hans barn eller arvingar, derest de funnes till torpare lämpliga, egde torpet öfvertaga eller, om de ej ville eller kunde torpet mottaga, berättigades öfverlåta detsamma åt annan, af domänstyrelsen godkänd person mot den godtgörelse för å torpet nedlagdt arbete, som kunde betingas.

Bland de föreskrifter i öfrigt rörande torpen och torparne, som kunde vara erforderliga och, på sätt Riksdagens skrivelse antydde, borde öfverlemnas åt domänstyrelsens bestämmande, vore, utom detaljbestämmelserna rörande odlings-, byggnads- och arbetsskyldigheten, de närmare villkoren för besittningsrättens åtnjutande, i hvilket hänseende vore att erinra, att, förutom underlåtenhet att fullgöra åtagna skyldigheter, skogsåverkan, oloflig jagt eller annan olaglighet, vårdslöshet med eld ute å marken, företagande af hvad som strede emot allmän ordning m. m. måste, till förebyggande af

intrång och olägenheter för kronoparkerna, anses såsom giltiga anledningar till innehafvarnes skiljande från torpen, äfvensom att, på det fråga om torparens skiljande från lägenhet icke i hvarje särskildt fall skulle blifva beroende på domstols pröfning med åtföljande tidsutdrägt och kostnader, åt domänstyrelsen borde förbehållas att, när till domänstyrelsens kännedom genom anmälan från skogstjenstemännen eller annan kommit, att torpinnehafvare gjort sig skyldig till lagbrott eller förseelser af sådan beskaffenhet, att domänstyrelsen funne honom icke längre böra å torpet bibehållas, derifrån låta uppsäga honom till afflyttning, dock mot åtnjutande af i lag stadgad fardag, på det rådrum måtte lemnas honom att skaffa sig utkomst å annan ort.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt hade domänstyrelsen, med erinran att, då staten numera åsyftade att genom en omsorgsfull skogsvård å kronoparkerna och dessas förökande genom markinköp höja ej mindre statsskogarnes afkastning än äfven skogstillståndet inom landet, det icke kunde vara lämpligt och ej heller af förhållandena i öfrigt påkalladt att genom ett allmänt stadgande om markupplåtelse å kronoparker uppmana till nya bosättningar å kronans skogar, såsom i föregående århundradens nybyggesförfattningar skett, hemställt, att Riksdagens framställning icke måtte föranleda vidare åtgärd, än att domänstyrelsen, i likhet med hvad genom förberörda nådiga bref den 29 oktober 1881 förut skett, måtte bemyndigas att i orter, der för kronoparks vård och bevakning finnes gagneligt, upplåta på bestämd tid, högst tjugu år, till skogstorp tjenliga, å kronopark befintliga lägenheter under vissa af styrelsen angifna vilkor.

Sedan departementschefen redogjort för de af domänstyrelsen sålunda föreslagna bestämmelser, hade departementschefen vidare yttrat, att af den i ärendet åvägabragta utredning framginge, att anordningar, genom hvilka odlingslägenheter å kronoparker upplåtes åt personer, som vore dugliga och villiga att å skogarne förrätta arbete och utöfva tillsyn, under vissa förutsättningar skulle verka till gagn ej mindre för skogsväsendet genom den tillgång till pålitliga skogsarbetare, som på sådant sätt bereddes, än äfven för den arbetande befolkningen, hvilken derigenom erhöle ökade tillfällen till fast bosättning. Hvarken ur den ena eller den andra synpunkten syntes emellertid erforderligt eller önskligt, att upplåtelseerna skedde under eganderätt eller under sådan fastare besittningsrätt som den, hvarunder krononybyggen innehades. Förutom det att, på sätt domänstyrelsen framhållit, derigenom skulle förorsakas bestämda olägenheter för skogsväsendet genom sönderstyckning af kronoparkerna, skulle uppnåendet af det förstnämnda syftet med upplåtelseerna, eller beredandet af tillgång till skogsarbetare, i högst väsentlig mån äfventyras, då, äfven om förste upplåtelseägaren vore

lämplig såsom sådan arbetare, ingen säkerhet gåfves, att jemväl hans efterträdare i egande- eller besittningsrätten innehade de därför erforderliga egenskaperna. Och hvad det andra syftemålet beträffade, eller beredandet af ökade bosättningstillfällen åt den lösa arbetarebefolkningen, borde åt upplåtelseerna kunna gifvas sådan form, att detta syfte på ett fullt tillfredsställande sätt befrämjades, utan att därför den med upplåtelseerna afsedda nytta för skogsväsendet behöfde äfventyras. Ehuru Riksdagen icke bestämdt uttalat, under hvilken form Riksdagen tänkt sig de ifrågavarande upplåtelseerna, hade departementschefen dock, med stöd af hvad han sålunda anfört, tagit för gifvet, att Riksdagen icke åsyftat, att upplåtelseagarne skulle erhålla annan ställning än såsom skogstorpäre med i möjligaste mån tryggad besittningsrätt.

Den verkställda utredningen hade vidare ådagalagt, dels att tillgången å odisponerade odlingslägenheter på kronoparkerna i andra län än Norrbottens i allmänhet vore ringa, dels att hufvudsakligen endast i nämnda län svårighet mött att erhålla tillräckligt arbetsfolk för kronoparkernas skötsel. Vid sådant förhållande, och då sålunda de med upplåtelseerna afsedda syftemål endast inom Norrbottens län i afsevärd utsträckning kunde uppnås, syntes ock de nu ifrågasatta åtgärderna böra inskränkas till detta län. Som kronoparkerna i Norrbottens län innehölle den betydliga ytvidden af 2,164,925 hektar, utgörande något mer än hälften af hela landets kronoparksareal, blefve, äfven med nämnda inskränkning, den föreliggande frågan för staten såsom skogsegare af icke ringa betydelse.

Hvad beträffade de närmare bestämmelser, som borde lända till efferrättelse vid upplåtelseerna i fråga, borde, enligt departementschefens åsigt, upplåtelseerna meddelas endast på vissa år, hvilkas antal, icke öfverstigande tjuugu, borde bestämmas af domänstyrelsen i förhållande till de med torpets uppodling förenade svårigheter, det stenbrytningsarbete, som för ändamålet kunde vara erforderligt, o. s. v. I öfrigt borde vilkoren för upplåtelseerna vara sådana, att å ena sidan åt domänstyrelsen inrymdes möjlighet att utan allt för stora omgångar och tidsutdrägt få en lägenhetsinnehafvare, som visat sig vara till förfång för kronoparken eller som ej uppfylde de med upplåtelsen förenade skyldigheter, skild från lägenheten, men att å andra sidan ordentliga och lämpliga personer funne med sin fördel förenligt att nedsätta sig såsom skogstorpäre på kronoparkerna. Då de af domänstyrelsen föreslagna bestämmelser syntes i det väsentliga uppfylla de fordringar, som sålunda borde ställas på föreskrifterna i ämnet, hade departementschefen hufvudsakligen anslutit sig till desamma.

I ett afseende af vigt ansåge departementschefen likväl ett tillägg till de föreslagna bestämmelserna vara erforderligt. Enligt dessa skulle de

förmåner, som från skogsväsendets sida bereddes torparen, bestå deruti, att han från kronoparken afgiftsfritt erhöle virke till torpets åbyggnader och hägnader äfvensom vedbrand, samt att han under vissa frihetsår finge utan afgäld bruka torpet samt åtnjuta frihet från utlagor. Det kunde dock be-
tviflas, huru vida bosättningar å de ifrågavarande odlingslägenheterna i afse-
värd omfattning skulle kunna komma till stånd, derest understödet från det
allmännas sida inskränktes till det nyssnämnda. Det vore nemligen antag-
ligt, att de personer, hvilka kunde tänkas villiga att söka sin utkomst genom
upprödjande af mark i dessa aflägsna bygder, i de allra flesta fall saknade
annat kapital än sin arbetskraft. Äfven om byggnadsvirke erhöles afgifts-
fritt, skulle de därför enligt regeln sakna utväg att bestrida öfriga med den
första bosättningen förenade kostnader. Om det ur förut angifna synpunkter
måste anses önskvärdt, att en stam af skogstorpere blefve till finnandes å
kronans skogar i Norrbotten, vore det sålunda, enligt departementschefens
mening, nödvändigt, att staten trädde emellan med direkt understöd i form
af byggnadshjelp. Denna byggnadshjelp borde icke lemnas såsom lån, hvilket
torparne säkerligen vore ur stånd att återgälda, utan såsom understöd utan
återbetalningsskyldighet, och kunde lämpligen fixeras till ett för hvarje upp-
låtelse lika belopp, motsvarande omkring halfva beloppet af den kontanta
kostnad, som minst kunde anses erforderlig för uppförandet af byggnader af
så enkel beskaffenhet som de ifrågavarande. Departementschefen hade ansett
denna byggnadshjelp böra bestämmas till 500 kronor. Till gengäld borde
upplåtelseägaren förpligtas att, derest han af en eller annan anledning blefve
skild från lägenheten, afstå densamma till statsverket utan anspråk på någon
som helst ersättning för å lägenheten nedlagd byggnads- och odlingskostnad.
Det sålunda erhållna understödet kunde förutsättas komma att för torparen
verka som en maning att iakttaga ett sådant uppförande, att han icke genom
att skiljas från torpet ginge i mistning af den vunna förmånen.

Att statsmedel för ändamålet användes, syntes i första rummet ega
sitt berättigande uti den nytta för skogsväsendet, som med torpupplåtelse-
erna vore afsedd, men derjemte borde icke förbises, att dessa upplåtelse-
er att i sin mån bidraga till odlingens utbredande i en aflägsen del af vårt
land, samt att staten i andra fall icke ansett för sig främmande att med
direkta understöd främja likartade ändamål. För att nu endast nämna ett
exempel, hade departementschefen erinrat derom, att enligt gällande bestäm-
melser skiftesdelegare, som förpligtas utflytta sina åbyggnader, af allmänna
medel erhöle visst bidrag för ersättande af kostnaderna för husflyttningen.

Någon beräkning angående beloppet af de medel, som uti ifrågavarande
afseende kunde komma att årligen utbetalas, läte sig ännu icke uppställa.
Antagligen blefve emellertid beloppet åtminstone under de första åren icke

så betydligt, att särskildt anslag behöfde för ändamålet äskas, utan borde erforderliga medel kunna förskjutas af statskontoret för att derefter anmälas hos Riksdagen till ersättande.

Vid valet af de odlingslägenheter, som kunde ifrågakomma att upplåtas åt enskilde, låge naturligtvis vigt derpå, att marken utan allt för stora kostnader kunde afdikas äfvensom att belägenheten vore sådan, att det omgifvande området af kronoparken erbjöde lägenhetsinnehafvaren någorlunda tillräcklig arbetsförtjenst. För att under de tider, då sådan derstädes icke stode att erhålla, lägenhetsinnehafvaren icke skulle sakna tillfälle att utöfver den säkerligen i de flesta fall mycket sparsamma afkastningen af lägenheten förvärfva något ytterligare bidrag till sitt uppehälle, vore vidare önskligt, att de upplåtna lägenheterna låge i närheten af de naturliga vattenvägarne eller den redan bebyggda trakten, likasom att, der sådant låte sig göra, flera dylika skogstorp förlades i en och samma trakt.

Under återopande af den framställning till Kongl. Maj:t, Riksdagen förut uti ifrågavarande ämne aflåtit, och med afseende å den fullständiga utredning i ämnet, som nu föreligger, har utskottet ansett sig böra förorda Kongl. Maj:ts förevarande framställning. Vid bifall härtill torde äfven det med herr Widmarks ofvannämnda motion afsedda syfte till väsentlig del kunna vinnas. Beträffande motionärens hemställan om utredning rörande sättet och kostnaden för nödiga utdikningar m. m. för kolonisationens befrämjande, torde väl fråga derom böra väckas först sedan sig visat, i hvad mån de erbjudna tillfällena till skogstorps anläggande komma att begagnas och i hvilka trakter torpen företrädesvis komma att anläggas. I följd häraf synes ej heller något särskildt anslag böra, på sätt motionären föreslagit, anvisas för befordrande af lägenheternas bebyggande m. m., då ju, såsom i omförmälda statsrådsprotokoll meddelats, för detta ändamål erforderliga medel kunna af statskontoret förskjutas för att derefter anmälas hos Riksdagen till ersättande.

Utskottet hemställer alltså:

1:o) att Riksdagen, med bifall till Kongl. Maj:ts förevarande framställning, må medgifva, att å kronoparker i Norrbottens län befintliga, till skogstorp tjenliga lägenheter må, der det för kronoparkens vård och bevakning finnes vara gagneligt, af domänstyrelsen på viss bestämd tid, ej öfverstigande tjugu år, upplåtas till odling och bebyggande åt personer, som ega god fräjd och äro fullt arbetsföra samt i öfrigt finnas vara lämpliga, under följande vilkor, nemligen:

att lägenheter, som sålunda afsättas till skogstorp, skola noggrant beskrivas och å marken begränsas;

att torparen må utan afgift från kronoparken erhålla dels efter utsyning behöfligt virke till torpets åbyggnader och hägnader samt öfrigt husbehof, dels ock efter anvisning erforderligt skogsfång till vedbrand, det senare dock endast af vindfäld och torr skog;

att under första upplåtelseiden torparen må utan afgäld till kronan bruka torpet och åtnjuta frihet från utlagor och onera mot skyldighet dels att i enlighet med de föreskrifter, som af domänstyrelsen vid upplåtelsen meddelas, uppodla och bebygga lägenheten, dels att inom det område af kronoparken, som varder honom anvisadt, utöfva tillsyn och bevakning, dels ock att på tillsägelse af vederbörande skogstjensteman och mot skälig ersättning utgöra å kronoparken erforderliga arbeten;

att, sedan af domänstyrelsen föreskrifna byggnader blifvit å torpet uppförda och godkända, torparen må af statsmedel uppbära ett kontant belopp af femhundra kronor mot skyldighet för honom att, i händelse han af en eller annan anledning varder från lägenheten skild, afstå densamma utan anspråk på ersättning för å lägenheten nedlagdt byggnads- och odlingsarbete;

att efter frihetsårens slut torpet genom domänstyrelsens försorg skall, i förhållande till detsammes storlek och beskaffenhet, åsättas viss årlig afgäld att utgöras medelst dagsverken å kronoparken;

att torpare, som af domänstyrelsen finnes hafva torpet väl uppodladt och bebyggt, må efter frihetsårens slut mot faststæld afgäld erhålla förnyad upplåtelse å torpet, samt att, derest torpare, som finnes hafva väl skött och bebyggt lägenheten, före första upplåtelseidens utgång dör eller varder oförmögen att fullgöra sina förpligtelser, hans barn eller arvingar, derest de finnas till torpare lämpliga, må ega att med domänstyrelsens begifvande öfvertaga torpet eller, om de ej vilja eller kunna mottaga detsamma, öfverlåta torpet åt annan af domänstyrelsen godkänd person mot den godtgörelse för å torpet nedlagdt arbete, som må kunna betingas;

att torpare, som blifvit dömd för svårare brott, må kunna af domänstyrelsen uppsägas till afflyttning från torpet nästföljande midfasta;

att, derest domänstyrelsen skulle finna, att torpare gjort sig skyldig till skogsåverkan eller ovarsamt handhafvande af eld eller att han företagit sig annat, som väsentligen strider mot lag eller allmän ordning, ändock han därför icke lagföres, eller att han underlåtit att fullgöra åtagna skyldigheter eller ställa sig till efterrättelse gifna föreskrifter, på domänstyrelsen må ankomma att uppsäga honom till afflyttning från torpet med rätt för torparen att åtnjuta laga fardag;

samt att i öfrigt erforderliga föreskrifter med afseende å torpen och torparne må af domänstyrelsen meddelas.

2:o) att herr Widmarks ofvannämnda motion icke må af Riksdagen bifallas.

Stockholm den 2 maj 1891.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.